
**UNIVERZA V LJUBLJANI,
Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo**

PEDAGOGIKA

**ZAPISKI S PREDAVANJ
šolsko leto 2006/2007**

Mentorica:

Prof. dr. Monika Govekar Okoliš

Original zapiski: **Irena Šutar**

Pretipkala:

Katarina Vrhovec,

3. letnik kemijskega izobraževanja

1. OPREDELITEV PEDAGOGIKE

Pedagogika je veda o vzgoji in izobraževanju otrok in mladine.

1.1. TERMINOLOŠKI RAZVOJ

- **ANTIČNA GRČIJA:** *paidagogos* – to so bili ljudje – sužnji, varuhi otrok, ki so vodili dečke v šolo
pais = deček
ago = voditi
- **ANTIČNI RIM:** začne se uporabljati beseda *pedagog*. Pedagogi so bili grški sužnji, ki so skrbeli za vzgojo in izobraževanje mladih.

Skozi čas so zaceli pedagoga opredeljevati kot učitelja in vzgojitelja.

1.2. RAZVOJ PEDAGOGIKE KOT ZNANOSTI

- **FILOZOFI**
Na začetku so govorili o **vzgoji**, katera se je razvijala kot posebna, zavestna dejavnost ljudi. Ta razmišljanja so nastala pri filozofih. srednjeveški misleci so še vedno govorili o vzgoji. Postopoma pa se je že začela uporabljati teorija o **pedagogiki**. Zaceli so proučevati zakonitosti vzgoje, načela praktične dejavnosti,...
- **JAN AMOS KOMENSKY (1592 – 1670)**
Je naredil prvi korak k temu, da se je začela **pedagogika** obravnavati **kot veda**. V sklopu svojega delovanja je napisal knjigo *Velika didaktika (1657)*.
- **FRIDERIK HERBART (1776 – 1841)**
Je dokončno uveljavil **pedagogiko kot znanost o vzgoji in izobraževanju**. Leta 1804 je napisal knjigo z naslovom **Obča pedagogika**. Od tega časa naprej je pedagogika veljala kot znanost o vzgoji in izobraževanju.

1.3. RAZVOJ PEDAGOGIKE KOT ZNANOSTI

Šele leta **1815** je pedagogika postala **učni predmet filozofskih študij** na teološki fakulteti Ljubljanskega liceja. Po letu 1849, ko je odpravljen licej in vse do ustanovitve Univerze v Ljubljani (**1919**), nismo imeli **katedre za pedagogiko**. Leta **1919** ob **ustanovitvi Univerze v Ljubljani** smo jo dobili v okviru FF. Prvi ustanovitelj je bil dr. Karel Ozvald, ki je zagovarjal pedagogiko.

1.4. PREDMET PEDAGOGIKE, PODROČJA RAZISKOVALNE IN ZNANOSTNE DISCIPLINE

Predmet pedagogike: otroci, mladina

Pedagogika skrbi za izobraževanje znotraj šolskega sistema, ki je v okviru družbe in države.

Področja raziskovanja so tri:

- Proučevanje zakonitosti in odnosov med družbo ter vzgojo in izobraževanjem
- Proučevanje zakonitosti odnosov in pojavov v vzgojno – izobraževalnem procesu
- Proučuje lastna teoretična in metodološka izhodišča raziskav = epistemologija.

ZNANSTVENE DISCIPLINE PEDAGOGIKE

- OBČA PEDAGOGIKA
Ukvarja se s temeljnimi in splošnimi zakonitostmi vzgoje in izobraževanja, ter s problemi njene vede.
- ZGODOVINA PEDAGOGIKE IN VZGOJE
Proučuje razvoj pedagogike idej in spoznanj, ter razvoj vzgojne prakse v zgodovini. Znotraj te se je razvila tudi nacionalna zgodovina pedagogike in vzgoje.
- PREDŠOLSKA PEDAGOGIKA
Preučuje vzgojo in izobraževanje predšolskih otrok v vrtcih in doma – preučuje psihološki in osebni razvoj otroka.
- PEDAGOŠKA DIDAKTIKA
Ukvarja se z načinom izobraževanja določenega predmeta.
- SPECIALNA PEDAGOGIKA
Ukvarja se z vzgojo in izobraževanjem otrok s posebnimi potrebami (prizadeti, slepi, gluhi,...) dandanes nekateri uvrščajo v to skupino tudi nadpovprečno inteligentne otroke.
- PEDAGOGIKA PROSTEGA ČASA
Pri nas ne obstaja. Stremi pa k temu, da bi bil čimbolj zapolnjen.
- ŠOLSKA PEDAGOGIKA
Specialno se ukvarja s šolskimi otroci znotraj rednega šolskega sistema.
- PEDAGOŠKA PSIHOLOGIJA
Ukvarja se s psihološkim razvojem otrok in mladine.
- PEDAGOŠKA SOCIOLOGIJA
Proučuje vplive okolja na otroka/mladostnika, kako le-to vpliva na razvoj posameznika. Osrednji predmet raziskovanja so dejavniki, ki vplivajo na izobraževanje – dednost. Proučuje tudi, kako vplivajo družbeno-politične zadeve na proces socializacije,...
- DOMSKA PEDAGOGIKA = PENOLOŠKA PEDAGOGIKA
Ukvarja se z vzgojo in izobraževanjem v različnih domovih – prestopni domovi, vedenjsko moteni otroci.
- PEDAGOŠKA METODOLOGIJA
Ukvarja se z metodami proučevanja – vse metode niso dokazljive, odkriva in analizira različne pedagoške metode.
- PEDAGOŠKA STATISTIKA
Ukvarja se s kvantitativnimi odnosi – šolske stavbe, učenci, učitelji,...

1.5. POVEZANOST PEDAGOGIKE Z DRUGIMI ZNANSTVENIMI DISCIPLINAMI

- Andragogika: vzgoja in izobraževanje odraslih
- Psihologija
- Didaktika: samostojna veda, vključujemo jo kot vejo pedagogike
- Filozofija
- Sociologija
- Zgodovina
- Medicina: specialna pedagogika, telesna vzgoja

1.6. POTI PEDAGOŠKIH ZNANJ IN RAZISKOVANJ

- **Induktivna pot raziskovanja** (*inductio = sklep*)
gre za to, da izhajamo iz raziskovanja konkretne vzgojno – izobraževalne prakse (npr. anketni vprašalnik – kaj je nekumu všeč,...)
- **Deduktivna pot** (*deductio = izvajanje*)
izhaja iz drugih znanosti in razvojnih interesov družbe. (npr. Waldorfska šola)

2. DRUŽBENA POGOJENOST VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Vzgoja je:

- določena z vsakokratnimi družbenimi razmerami.
- dejavnik družbenega in individualnega razvoja
- družbena funkcija (narava)

2.1. VZGOJA V PRAZGODOVINI

Da je vzgoja obstajala že v tistem času, vemo na osnovi izkopanin (podatkov o materialni kulturi), kjer dobijo podatke na osnovi raziskovanja,

Ravno tako tudi podatki o še živečih skupnostih, ki živijo na prvotni civilizacijski stopnji.

Tretji dokaz pa so obče zakonitosti razvoja družb, katere proučujejo zgodovinarji.

ZNAČILNOSTI PRVIH DRUŽB:

- Slabo razvita delovna sredstva
- Preprosti delovni procesi
- Zelo majhni materialni proizvodi
- Delo se ni delilo na fizično in umsko, temveč na zmožnosti in posameznika, spol,...
- Ni bilo privatne lastnine
- Pokazale so se razlike pri vzgoji dečkov in deklic, kar je izviralo iz delitve dela po spolu
- Spreminjale so se posameznikove vloge (otroci, starši, stari starši)
- Znanja so bila uporabna, izvirala so iz življenjskih potreb za preživetje
- Nenehen boj za obstanek

2.2. VZGOJNE SPREMEMBE NA PREHODU IZ PRAZGODOVINE V ZGODOVINO STAREGA VEKA

Prišlo je do novih družbenih odnosov in sprememb. Tu se gre za razvoj delovnih sredstev, ki je vplival na **ločevanje dela** – fizično in umsko. Poleg tega je naraščalo tudi materialno bogastvo, nastajala je **materialna lastnina**.

POKAZATELJI RAZMEJITVE PRAZGODOVINE OD ZGODOVINE STAREGA VEKA:

- **Urbanizacija** (začnejo se pojavljati načrti mest, zgradb,...)
- **Pisni viri**, ki nam pokažejo, da je bila pisava povezana z urbanizacijo. Hkrati pa so »razvili« tudi učne pripomočke.
- **Prve šole**: najprej v templjih (duhovniki → pisarji), prve šole so bile na Kitajskem, Indiji, Egiptu.

Posledice sprememb pa so bile velike.

PRVE ŠOLE

Prve šole so se usposabljale za **zahtevnejša umska dela**, katera so se ločila od fizičnih del. Šlo je za **usposabljanje mladih**, ki je postalo zavestna vzgojno – izobraževalna dejavnost. Cilj je bila **pismenost ljudi**. Prve šole so bile **privilegij** tistih, ki so bili bogati in vladajoči. Že v tem času se pojavi poučevanje mladih za tista znanja, ki niso vplivala na fizična dela (estetika, lepota, filozofija,...)

Znanja prvih šol so bila družbeno koristna zaradi:

- politično-vojaške centralizacije družbe
- načrtovanje velikih namakalnih sistemov
- družbenih potreb pri opravljanju umskega in družbeno vodilnega dela.

Bile so privilegij bogatih, sužnjelastnikov,...

Cilj vzgoje in izobraževanja v prvih družbah, ki so ga izpostavljale prve šole, je bil usposobiti mladega človeka za določen poklic in višji stan.

Cilj = kratkoročno dosegljiv

Smoter = dolgoročno dosegljiv

2.3. VZGOJA V STAREM VEKU

Nov tip družbe, ki je nastal je za seboj potegnil nove odnose med ljudmi. Pojavili so se sužnjelastniški odnosi.

2.3.1. VZGOJA V STAREM EGIPTU, MEZOPOTAMIJI IN INDIJI

Prve šole se pojavijo 2500 let pr.n.š. Takrat se pojavita dva tipa šol:

- **Duhovniške šole** za poklic duhovnika (kateheti, katehumeni)
- **Pisarske šole**: učili so se matematiko, astronomijo in religijo

Osnovni cilj vzgoje in izobraževanja je bila vzgoja in izobrazba mladih, ki so bili predstavniki višjega sloja.

2.3.2. VZGOJA V ANTIČNI GRČIJI IN ATENAH

Prvi, ki so v starem veku postavili drugačne metode pri poučevanju privilegirane mladine so bili **Grki**, ki so **učili koristna znanja** za vodilna dela. Novost pri tem je bila, da so razvijali človekovo sposobnosti zaradi človeka samega. Povzeli so ideal skladnega razvoja telesnih in duhovnih sposobnosti človeka, ki se je imenoval **kalokagathia** (*kalos – lep; agathos – dober*).

S tem idealom sta se izoblikovali dve vrsti šol za:

- telesno urjenje (gimnastika)
- umsko in estetsko vzg. in izobraževanje = muzična vzgoja (filozofija, znanost, umetnost)

Ti dve vrsti šol sta bili za Atene značilni v **4. in 5. stoletju**, v dobi demokracije. Namenjene so bile zgolj sinovom **bogatih, svobodnih** Atenskih državljanov.

Fizična dela so Grki prezirali. Ta so opravljali najrevnejši ljudje, sužnji,...

Značilnosti šol in šolanja v Atenah:

- namenjene **sinovom** svobodnih Atenskih državljanov
- posebnost: bile so **plačljive**
- otroke so na poti v šole spremljali **pedagogi**
- imele so izraziti **družbeni interes** (vzgojili so dobrega posameznika, ki bo uspešno opravljal vodilna dela, privilegirana družbena dela – trgovina, vojskovanje, vodilna politična mesta)
- izobrazuje se zaradi **lepote**, plemenitosti in ne zgolj zaradi poklicne in družbene vloge.

Začne se humanistični koncept vzgoje, kjer je v ospredju posameznik kot človek, z razvojem vseh lastnosti (lepote, znanj,...)

Protagora je dejal, da je človek merilo vseh stvari;
Periklej pa, da ne vzgajajo dečkov s silo, temveč s svobodo.

Atenska humanistična vzgoja je nastala iz takratne vzgoje in umetnosti, ki je bila *podlaga za kasnejšo evropsko vzgojo*. Bila je »proizvod« takratnih filozofov in umetnikov.

VZGOJA V ŠPARTI

Ker so se morali braniti, so imeli tudi drugačen način vzgoje. Center vzgoje in izobraževanja je bil **vojaški**, da so se lahko branili, ker so bili majhni. Vsak Špartanec se je **podrejal skupnim državnim ciljem**.

Cilj vzgoje: izobrazba zavednega in discipliniranega državljana, ter pogumnega in zvestega **vojaka**. Vzgajali so **dečke in dekleta** – državni **internati**, ki so bili zaprti.

Učili so se **gimnastike** (ne zaradi lepote, ampak da bi dosegli telesno vzdržljivost in bojno pripravljenost), **muzično vzgojo** (junaške pesmi, domovinska izročila; poudarek je bil na nacionalni identiteti).

Metode vzgoje in izobraževanja so bile **stroge** in **nasilne**. Mlade so navajali na **pokorščino**, hkrati pa so razvijali **pogum** in **iznajdljivost**. Kdor ni zmoget, so ga vrgli ven.

Razlika tu je, da so prisotni **vsii sloji** in tudi **deklice**, kar se drugje ni pojavljalo.

2.3.3. VZGOJA V RIMU

2000 pr.n.š. je Rim osvojil celotno Grčijo, Makedonijo,... naredil je veliko poudarka na **praktični vzgoji**. Zaradi velikosti je bilo potrebno izobraziti veliko ljudi.

Cilj vzgoje: vzgojiti dobrega državljana, ki je usposobljen za praktična koristna dela pri vodenju države. V tistem času je imela velik vpliv rimska filozofija, ki se je razvila iz grške. Pomemben je praktični razvoj kulture, umetnosti,...

Najbolj znane šole so bile **retorsko – govorniške šole**. Šole so obiskovali le **sinovi bogatih plemiških družin** (patriciji), medtem ko se reveži, sužnji in ženske niso izobraževali.

Posebnost je **sedem svobodnih umetnosti**, ki so jih delili na trivij in kvadrivij

- **trivij**: gramatika, retorika in dialektika
- **kvadrivij**: aritmetika, astronomija, geometrija in glasba

2.4. VZGOJA V SREDNJEM VEKU

Izoblikuje se **fevdalni družbeni red** (*lat. fevd – posest*). Vladarji so svojo posest podeljevali plemičem za vojaške in druge zasluge. To je pogojevalo tudi novo socialno ureditev, ki je temeljila na **stanovih** (*cerkveno plemstvo, posvetno plemstvo, meščani in tlačani*). Vodilna stanova sta bila **cerkveno in posvetno plemstvo**.

Cilj vzgoje: je bil skladen s krščansko religijo z vzgojnimi osnovami vladajočega stanu. Cilj učenja je bil tudi vzgojiti vernega in oblasti pokornega človeka.

Tipi šol v srednjem veku (srednjeveške šole = stanovske šole)

- **cerkvene šole**
učni jezik: latinščina
  - **samostanske**
delovale so v okviru samostanov, namenjene pa so bile izobraževanju za duhovnike v samostanu.
  - **župnijske**
učile za poklic duhovnika
  - **stolne**
te šole so najvišje po rangu. Bile so na sedežu škofij in so izobraževale za vodilne državne in cerkvene poklice.
- **mestne šole**
Meščanske šole so razvijali meščani. Izoblikovali so mestne šole. Učni jezik je bil materinščina. Dajale so praktično izobrazbo. Ustanovili so jih mestni stanovi skupaj s cerkvenim plemstvom. Veliko bolj so bile dostopne plemstvu in meščanstvu, ker so se izobraževali za določene poklice primerne določenemu stanu.

Stanovske šole se imenujejo zato, ker so jih ustanavljali stanovi.

UNIVERZE

Ustanavljati jih je začelo **bogato meščanstvo**, potem pa tudi **Cerkev**. Postanejo **najvišja stopnja takratnega izobraževanja**. Zaradi družbenih in poklicnih potreb so se izoblikovale tri smeri študija:

- teologija
- medicina
- pravo

Prva univerza je bila ustanovljena v **Bologni** leta **1066**.

ZNAČILNOSTI SREDNJEVEŠKE VZGOJE UN IZOBRAŽEVANJA

Na stolnih šolah so poučevali sedem svobodnih umetnosti in strokovne predmete (teologijo, pravo in medicino). Vse študij je bil podvržen krščanski ideji in srednjeveški filozofiji, ki se imenuje **sholastika**. To je nek svetovni nazor, ki ni dovoljeval svobodnega kritičnega mišljenja.

Učiteljeva beseda je bila pribita. Nihče ni smel spraševati, se zoperstaviti. Edina komunikacija med učiteljem in učencem je bilo samo spraševanje. Knjige so tudi pomenile neko avtoriteto. Učenci so se na pamet učili pisana besedila v latinskem jeziku. Značilnost vseh srednjih šol je bila disciplina; na eni strani tepež, sramotilne kazni,... na drugi pa so znali tudi pohvaliti.

Vzgajali so mladino višjih stanov za zvesto in poslušno, za upravljanje vodilnih mest in cerkvenih služb in za ohranjanje obstoječega sistema.

V okviru cerkvenih plemičev se ustanovijo tudi **viteške šole** (vzgoja). Namenjene so bile za vzgojo bodočih vitezov. Največkrat so jo imeli na bogatih dvorih. Poučevali so sedem viteških umetnosti: *jahanje, plavanje, metanje kopja, mečevanje, lov, šah in pesništvo*.

Stan kmetov: za njih ni bilo šol (edini stan). Kmečki otroci in mladina so se usposabljali za delo na kmetiji in posestvu. Vzgajali so jih doma in v cerkvi. Učili so jih ponižnosti in pokornosti do višjih slojev. Izbranci med kmečkimi otroci in mladino – fantje, so imeli priložnost iti preko duhovnika v stanovske šole.

Taka vzgoja ni trajala dolgo, ker je prihajalo do novih odkritij, razvoj trgovine, rušiti se začne zaprti sistem fevdalnih odnosov. Na področju izobraževanja in vzgoje prihaja do novih idej, katere si nastale na italijanskih tleh v 14. stoletju (Firence, Padova, Verona, Mantova). Prične se novo kulturno in idejno gibanje, ki je bilo proti fevdalnemu načinu vzgoje in izobraževanja.

2.5. PEDAGOGIKA IN VZGOJA V DOBI HUMANIZMA, PROTESTANTIZMA IN PROTIREFORMACIJE

HUMANIZEM in NJEGOV VPLIV NA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

Začne se v **14. stoletju** v **italijanskih mestih**, kjer se je borilo proti fevdalni miselnosti in urejenosti. Širilo se je v Nemčijo in Francijo. Nosilci idej so bili **bogati** in **prosvetljeni** aristokrati in meščani.

humanus = čoveški

renesansa = preporod, rojstvo

Šlo je za ideale in nazore, ki so jih našli v antični Grčiji in Rimu.

Pomembni humanisti v 15. in 16. stoletju:

- Francois Rabelais
- Michael Montaigne
- Erazem Roterdamski
- Peter Pavel Vergerij (učitelj na bogatih meščanskih šolah v Italiji)

Ustanavljali so zasebne šole za vzgojo bogatih aristokratskih meščanskih otrok (v 14. stoletju).

Cilj vzgoje humanistov: vsestransko izobražen človek usmerjen v tostranstvo in ne v onostransko življenje. Na tem področju so naredili korenito spremembo. Prizadevali so si k **enciklopedični izobrazbi**, k splošnemu vseobsegajočemu znanju.

Humanisti so postavili in izoblikovali nove vzgojno – izobraževalne vsebine:

- **Klasična izobrazba**
študij antične kulture in jezikov – latinščina, grščina. Vse do danes je ta izobrazba ostala del splošne izobrazbe.
- **Realna izobrazba**
matematika, geografija in druge naravoslovne vede
- **Estetska izobrazba**
glasba, slovstvo in umetnost na splošno

Način vzgoje pri humanistih ni bil tako zatiralen, kot v srednjeveških šolah. Veliko bolj so upoštevali individualnost učenca. V Mantovi so eno izmed šol imenovali šola veselja :). Namenjali so šole bogatim aristokratom, ne pa množicam – šlo je za neke vrste aristokratski humanizem.

Pomen humanizma za vzgojo in izobraževanje:

- Prvi so začeli kritizirati srednjeveško vzgojo in izobraževanje
- Začeli so izpostavljati pomen posameznega učenca in njegovo vsestranskost
- Izoblikovali so vzgojno-izobraževalne vsebine, ki so sčasoma postale pomemben del vsakega izobraževanja v naslednjih stoletjih.

POMEN PROTESTANTIZMA ZA RAZVOJ ŠOLSTVA

To je bilo drugo idejno gibanje, ki je omajalo srednjeveški fevdalni in cerkveni red in je pomemben prispevek k demokraciji izobraževanja. V primerjavi z aristokratskim humanizmom je bilo to gibanje bolj kmečkih in meščanskih slojev, ki so z verskimi zahtevami terjali družbene spremembe.

Največ zaslug za razvoj šolstva so imeli **protestanti**. Izhajali so iz verskega smotra, da naj **vsak vernik sam prebira Biblijo**. Posledica je bila zahteva po **pismenosti** vseh ljudi. Prvič so izoblikovali **misel ljudske oz. osnovne šole**.

Na Slovenskih tleh je naredil nekaj korenitih sprememb

Primož Trubar (1508 – 1566)

Kot protestant si je prizadeval ustanoviti **osnovno šolstvo na slovenskem**, ki naj bi bilo **namenjeno vsem**, ne glede na stan in spol. Prvič v zgodovini dobimo **šole s slovenskim učnim jezikom**. Leta **1536** je v Ljubljani ustanovil **latinsko šolo**. Skrbel je za slovenske knjige in leta **1550** izdal **Abecednik** in **Katekizem**, kateri sta bili hkrati tudi šolski knjigi. Vplival je na **nastanek knjižnic, deželnih stanov** v mestih, kjer so bili tudi centri za usposabljanje učiteljev in pridigarjev. Leta **1557** je bila ustanovljena **prva tiskarna**.

Cilj vzgoje: vsak človek naj bere Biblijo sam. Ustanovili so ljudske šole. Poleg teh so ustanovili še latinske šole, ki so bile za izbrance na srednji stopnji izobraževanja in so bile pripravljalnice za študij na univerzi. Predhodnica gimnazije je bila šola za telesno vzgojo, ki je dala splošna znanja za kasnejši študij na različnih smereh na univerzah.

PROTI REFORMACIJA TER JEZUITSKA VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Cerkev je vpeljala nekaj nazaj nov sistem šolanja. Poseben red - **jezuiti** so poučevali v šolah, ki prevzamejo tudi nadzorstvo. Sami so izhajali iz srednjeveške vzgoje in izobraževanja, njihovih metod dela,...

Razvili oz. uvedli so nekaj pedagoških novosti:

- izoblikovali so **ljudske osnovne šole**
- **latinske šole** – gimnazije so obdržali, še bolj pa so razvili šole za izbrance učni jezik je latinščina, šola je bila intematskega tipa. Vzgoja je bila stroga (oslovske, častne klopi). Skozi strogo vzgojo so učili pokorščine, hkrati pa so zahtevali, da so učenci tudi samostojni in samostojni.
- **šole za množice se ukinjajo!**

V tem času so v ospredje prihajale ideje in zahteve meščanstva – **buržoazija**. Zahtevali so spremembe na področju šolstva in izobraževanja.

2.6. PEDAGOGIKA IN VZGOJNA PRIZADEVANJA MEŠČANSTVA V 17. IN 18. STOLETJU

ZNAČILNOSTI ZAHTEV MEŠČANSTVA V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

Glavne zahteve glede na vzgojo človeka so bile povezane s humanističnimi idejami. Zahtevali so:

- Bolj svobodno in humano vzgojo
- Razvoj sposobnosti posameznika in upoštevanje njegove individualnosti
- Izobraževanje za vse ljudi
- Več realne izobrazbe za razvoj gospodarstva, proizvodnje

To so zahtevali filozofi in pedagogi takratnega časa. Najprej so se lotili kritike idejnega izobraževanja srednjega veka. Rekli so, da človek ni slab, njegovo življenje je določeno glede na stan. To imenujemo **nativizem** (*lat. prirodjen*) oz. **determinizem** (*lat. tukaj si, kjer si rojen, tak si*).

JOHN LOCKE se je lotil drugačnega pogleda na vzgojo in izobraževanje. Zlasti se je lotil angleškega načina. Dejal je, da je **človek tabula rasa** – **nepopisan list papirja**. Oblikuje ga še družba in okolje. Izpostavlja stanovsko delitev, zagovarja meščanski tip življenja in aristokratski tip vzgoje (za boljši sloj). Z njim se konča stari vek.

Prelomnico med starim in novim vekom, predstavlja pedagog, ki je postavil temelje pedagogike kot znanosti. To je **JAN AMOS KOMENSKY**.

Ukvarjati se je začel z vzgojo in izobraževanjem ljudi. Napisal je veliko del: **Didaktika Magna** 1657 (Velika didaktika); **Odprta vrata k jezikom**,... Razvil je idejo o osnovni šoli.

To je **elementarna šola** (branje, pisanje), hkrati pa je tudi **splošno izobraževalna šola** (naravoslovni in drugi predmeti). Ne glede na vero, naj bi imeli vsi ljudje možnost izobraževanja. Njegov cilj je, da se vsak človek izobrazí kot individuum. Razvil je zamisel tristopenjskega šolskega sistema (OŠ, SŠ, visoka šola). Šolo je razdelil na štiri stopnje:

- Materinska šola (traja do 6. leta)
- Osnovna šola (od 6. do 12. leta)
- Latinska šola (od 12. do 18. leta)
- Akademija (od 18. do 24. leta)

Utemeljl je sodobno teorijo poučevanja, s poudarkom na nazornosti. Pouk naj poteka postopno, pri pouku pa naj se upošteva razvojne lastnosti otrok. Nasprotoval je učnemu verbalizmu in zahteval razumevanje vsebine. Zahteval je učenje besed in stvari (vsebine) hkrati, ter več realnih (praktičnih, življenskih) predmetov in živih tujih jezikov. Odpira idejo, da bi pouk potekal v materinskem jeziku.

Njegov glavni cilj: človek naj bo vsestransko razvit in izobražen. Končni ideal pa mu je pansofija (modrost)

JEAN JACKQUES ROUSSEAU je bil človek, ki se je pridružil krogu takratnih razsvetljencev. Razvijal je idejo naravne vzgoje in leta **1762** napisal knjigo **Emil Ali o vzgoji**, kjer je pokazal kakšna naj bi bila teza, ki pravi, da je otrok-človek po naravi dober, kvari pa ga družba s svojo vzgojo. Trdil je, da je treba otroka vzgajati v skladu z njegovo naravo, interesi, nagnjenji, ne pa tako kot hoče družba, država in politika. Rousseau je družbi odrekal pravico, da vzgaja mladino, zanikal je takratno cerkveno, fevdalno vzgojo, upošteval pa je značilnosti in posebnosti vsakega otroka v vzgojnem procesu.

Slabost: človeka izloči iz družbe, kar ni dobro za njega. Tu je pa upošteval, da se **šolajo tudi prizadeti otroci**.

2.7. VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJA KONEC 18. IN KONEC 19. STOLETJA

ŠOLSTVO V EVROPI

V večini držav nadzor nad šolstvom prevzame država, pri čemer ime cerkev še vedno pomembno vlogo. V osnovnih in srednjih šolah (gimnazijah) se uveljavi tok intelektualistično naravnani način pouka – **faktografski pouk**. To je bila šola, kjer so se vse stvari učile na pamet. Učenec je bil živi leksikon. Edina komunikacija med učiteljem in učencem je bilo spraševanje. Idejni utemeljitelj tovrstne vzgoje je bil **FRIDERIK HERBART**. Šolstvo v celotnem 18. in 19. stoletju se imenuje po njemu – delovala je šola po njegovem vzgojnem – izobraževalnem konceptu.

FRIDERIK HERBART

Vzgojni cilj: glavni smoter je videl v nrvstvenem značaju – v značajnosti, kreposti in v razvijanju ustreznih predstav nasploh.

Izpostavil je pomen individualnega vidika pouka in izobraževanja.

Vzgojna sredstva:

- **Vodstvo otroka** → otroka moramo voditi toliko časa, dokler ni sposoben moralno živeti sam. (opomin, nadzor, zapoved, prepoved, kazen, delo, igra, avtoriteta in ljubezen)

- **Pouk in vzgoja v ožjem smislu** → zanj je pouk najpomembnejše vzgojno sredstvo, ker posreduje spoznanja in razsodnost, ter vpliva na voljo in značaj. **Namen pouka** je spodbuditi interese – spoznati interese (*empirični* – izkustveni predmeti in pojavi, *spekulativni* – abstraktno mišljenje in splošne zakonitosti, *estetsko* – lepotno vrednotenje pojava), interesi sožitja (*simpatetični* – odnosi med posamezniki, *socialni* – odnos do naroda, države in človeštva, *religiozni* – odnos do Boga). Njegova trditev je bila, da je potrebno učencu posredovati taka znanja, ki bodo v skladu s temi interesi. Pouk je razdelil na štiri formalne učne stopnje:
  - **Jasnost**
učenec naj bi jasno uvidel večjo nazornost neke vsebine
  - **Asociacija**
novo znanje se poveže z novim
  - **Sistem**
posamezna znanja se združijo v enoto
  - **Metoda**
učenec se uri in znanje praktično uporablja

Pouk je šel po teh nivojih v 18. in 19. stoletju. Postavil je pomembno vlogo učitelja. Ta naj bi bil popolna avtoriteta – učenci so bili strogo podrejeni. Učitelj naj bi s svojim zgledom, ravnanjem oblikoval človeka.

Kritika Herbarta je v formalističnih stopnjah pouka, ki je premalo upošteval osebni razvoj človeka.

JOHANN HENRIK PESTALOZZI

Je znan kot prvi pedagog, ki se je ukvarjal z vzgojo revnih otrok.

ADOLF DIESTERWEG

Je znan kot pedagog, ki je poudarjal, da je potrebno poučevati tudi učitelje.

FRIDERIK FRÖBEL

Je leta 1837 v Nemčiji prvi ustanovil otroški vrtec.

DRUŽBENA POGOJENOST VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA NA SLOVENSKEM

REFORME CESARICE MARIJE TEREZIJE

V času reform v drugi polovici 18. stoletja se začnejo ustanavljati ljudske – osnovne šole na Slovenskem. Leta **1765** so se na slovenskih tleh ustanovile prve **predilske šole** v Ljubljani, Celju in na Ptuju. Leta 1770 je Marija Terezija izdala dekret šola je politikum in je stvar države, kar pomeni, da glavno vodstvo šole prevzame država, cerkev pa zraven le sodeluje.

Leta **1774** je izdala **zakon** z naslovom **splošna šolska naredba**. Imeli so krajevne šolske nadzornike, šolske komisije. Učitelje so postavljale šolske deželne komisije. Učni jezik je bil nemščina, učili so nemški učitelji. Poznali so tri tipe osnovnih šol:

- **Trivialke** (osnovne šole na podeželju)
- **Glavne šole** (osnovne šole v mestih)
- **Normalke** (glavne šole v deželnih glavnih mestih)

Osnovna šole je takrat trajala od 6. do 12. leta. Ta šolski zakon ni rešil vzdrževanja šol in učiteljev. Šole so vzdrževale lokalne oblasti – imeli so šolske sklade.

Ta zakon je ustvaril poklic osnovnošolskega učitelja in celo predpisal izobraževanje učiteljev (2 leti) za normalke.

Leta 1773 je bilo **ukinjeno jezuitsko srednješolstvo** in te latinske gimnazije so prišle v roke države – prvič dobimo **državne gimnazije** (Ljubljana, Novo mesto in Celovec). Obiskovali so jih lahko le dečki. Učni jezik je bila poleg nemščine tudi latinščina. Učili so se matematiko, fiziko, zemljepis, ... sprva so učili jezuiti, šele okoli leta 1790 se pojavi prvi laični profesor na državni gimnaziji.

Uveljavljali so se tudi **liceji** (Ljubljana, Gorica, Celovec). Učili so teologijo, pravo in medicino.

ŠOLSTVO V DOBI ILIRSKIH PROVINC (1809 – 1815)

Osnovna šola

Francozi so uvedli enotno – štirirazredno osnovno šolo, namesto trivialke, glavnih šol in normalke. Učni jezik je bil slovenščina s čimer se bila povečana možnost izobraževanja slovenskih otrok. **Valentin Vodnik** je bil ravnatelj Ljubljanske osnovne šole in gimnazije, kjer se je poučevalo v slovenskem jeziku, vendar so manjkale knjige. Napisal je **Abecede za prve šole**. Slovenski jezik kot učni jezik je vpeljal v osnovne šole Valentin Vodnik.

Srednja šola

Francozi so ustanovili dva tipa srednjih šol:

- **gimnazije**
niso usposabljalne za univerzo (posebnost), pouk poteka v slovenskem jeziku, učili pa so se tudi francoščine, italijanščine in latinščine. Gimnazije so bile v LJ, NM, KP, KR, PO, GO, Trstu, Idriji in v Beljaku.
- **liceji**
kombinacija prejšnjih višjih razredov gimnazij in filozofsko-teoloških študij. Pouk je potekal v francoskem, italijanskem in izjemoma v latinskem jeziku. Učili so se posebej zgodovine, zemljepisa, matematike, logike, fizike in moralke. Vzgajali so z načinom pouka (poudarek je bil na zgledu učitelja). Liceji so bili v LJ, KP, GO in v Trstu.

Posebnost v šolstvu Francozov je, da so ustanovili univerzo v Ljubljani. Leta 1810 – 1811 je začelo delovati pet študijskih smeri – centralne šole. Študentje so se učili za zdravnike, kirurge, inženirje, arhitekta, pravnike in teologe. Vpeljali so slovenščino in druge žive jezike. Niso poudarjali toliko naravoslovnih predmetov – pomembni sta bili le matematika in logika.

ŠOLSTVO NA SLOVENSKEM V LETIH 1815 – 1848 = predmarčno obdobje

V tem obdobju pride do velikih sprememb. Oblast pride v roke Avstrijcev, ti pa vedejo stari šolski sistem z nekaterimi spremembami:

Osnovne šole

- uvedejo cerkveno nadzorstvo
- uvedejo trivialke, glavne šole in normalke
- razvijejo mrežo osnovnih in šol (šole, ki so bile v manj razvitih krajih)
- začnejo skrbeti za razvoj in izobraževanje učiteljev
- za obstoj šol so skrbele občine oziroma lokalne skupnosti

Gimnazije

- bile so v LJ, NM, CE, MB, GO, KP, Celovcu, Trstu in Idriji, kjer je bila prva privatna šola.
- Učili so se verouka (religije), latinščine in grščine. Odpravili so pouk naravoslovja in omejili matematiko, ves pouk pa je potekal v latinskem in nemškem jeziku.

Liceji

- Omejeni so bili na manjše število študijev.
- Na koncu niso dajali rigorozov (doktorskih naslovov)
- To so bili študiji teologije, latinščine,...

Doktorske naslove so dajali samo na univerzah (Dunaj, Gradec, Trst,...).

Vzgojno izobraževalni smoter pa je bil povezan z oblastjo in cerkvijo v tistem času.

POLOŽAJ ŠOLSTVA NA SLOVENSKEM V LETIH 1848 – 1868

Po **marčni revoluciji** pride neko obdobje, ki ponovno prinese nove spremembe. Na področju šolstva nasploh govorimo o kvantitativnem in kvalitativnem razvoju.

Kvantitativni razvoj:

- Širjenje šolske mreže
- Večanje šolskega obiska
- Uvajanje šolske obveznosti

Kvalitativni razvoj

- Nadzorstvo nad šolami je prevzela država in ne več cerkev
- Poleg verske je pomembna tudi posvetna vzgoja, ki se pojavi malo po letu 1868 – državljanska, domovinska (avstrijska) in nacionalna vzgoja. Izpostavil se je smoter biti dober državljan.
- Materinščina je bila nemščina – izbirni učni predmet
- Šola je državno in nacionalno usmerjena institucija.
- Začelo se je uvajanje živih jezikov – materinščine
- Pride do spremembe vloge učiteljev
- Za javno in uradno rabo se uvaja enoten jezik
- Državljska vzgoja je raznarodovalna

V šolstvu se je kazala protislovnost avstrijske nacionalne politike, ter posameznih avstrijskih dežel. Težave so se kazale v uvajanju materinščine v šole – pomanjkanje učiteljev.

Študijsko dvorno komisijo je **23.3.1848** zamenjalo t.i. prvo avstrijsko prosvetno. Znotraj tega je nastala komisija za šolsko reformo, ki je dejansko poskrbela za kompletno šolstvo v Avstriji. Takoj leta 1848 so izdali nov zakon z naslovom: **Osnutek temeljnih načel javnega pouka v Avstriji**.

Organizacija v šolstvu pomeni organizacija posameznih tipov šol, za katere so razlike v ciljih, vsebini, zahtevnosti šole in tudi možnostih, ki jih je dajal določen tip šole za nadaljnje izobraževanje. Organizacija šolstva je bila popolnoma odvisna od avstrijske prosvetne politike in uprave. Kompletno organizacijo šolstva pa je določal omenjeni zakon (osnutek tem. načel)

Med leti 1848 in 1868 smo imeli na nivoju **osnovnih šol**

- glavne šole,
- normalke in
- trivialke.

Na nivoju **srednjih šol** pa

- gimnazije,
- realke,
- obrtne šole ter
- tehnične študije

Šolska uprava je bila vodena iz strani prosvetnega ministrstva:

- Bila je pomemben del strukture celotne uprave v Avstriji
- Sestavljali so jih državni organi in telesa = deželni šolski sveti
- Skrbela je za celotno organizacijo deželnega avstrijskega šolstva

Slovenci smo prvič dobili šolski sistem, prvič pa smo dobili tudi možnost odločanja o šolstvu (učbenikih, šolskih obveznosti,...)

NOVOSTI V ŠOLSTVU NA SLOVENSKEM MED LETI 1868 – 1914

Obdobje je prineslo veliko sprememb. V tem obdobju so začela nastajati učiteljišča. Hkrati z nastankom Habsburške monarhije nastane nova šolska oblast (1868). Ta se je imenovala **ministrstvo za bogočastje in uk na Dunaju**. Nov šolski zakon leta 1868 je zelo pomemben, ker je državni zakon o razmerju med šolo in cerkvijo, ki je med sabo na nek način ločil cerkev od države. Cerkev ima samo šolstvo in nadzor nad poučevanjem pouka in religije. Nastanejo spremembe v šolski upravi, ki zaživi z letom 1868.

Osnovne šole

Nov osnovnošolski zakon (14.5.1869) je postavil **obvezno osnovno šolstvo – 8 letno**.

Učitelji pa ne opravljajo več cerkveniške službe. Čez čas se izoblikujeta dva tipa osnovnih šol:

- **Ljudska šola na podeželju** (6 razredov + 2 ponavljalna razreda)
- **Meščanska šola v mestih** (5 osn. šole + 3 leta razredna nižja osnovna šola za obrt in trgovino)

V šolah je bila npravna verska vzgoja, kjer je šlo za razvoj moralnosti pri človeku.

Novosti na področju **srednjega šolstva**

- Stalen boj in prizadevanja za nastanek popolnih 8-razrednih gimnazij → možnost, da dečki nadaljujejo šolanje na univerzi (problem: gimnazija je bila samo 6-letna)
- Nastanek 4-letne realne gimnazije, ki so se povezovale z višjo gimnazijo ali realko. Te smo imeli v KR, LJ, NM, GO, Trstu, Beljaku

Leta 1870 dobimo deljena moška in ženska učiteljišča v LJ, KP, MB in Celovcu. Koprsko učiteljišče se je leta 1909 preselilo v Gorico.

Imeli smo tudi strokovne šole – izobraževale so za nek poklic:

- Trgovska šola (2 razreda)
- Tehnična šola (4 razredi)
- Pripravni razred za _____ učiteljišč (-....)

Par strani k je v mojih kopijah že na PC napisano...

DISCIPLINSKI PREDPIS IN KAZNI V ŠOLAH NA SLOVENSKEM V LETIH 1848 – 1914

V tem času so v šolah obstajali trije vzgojni vplivi:

- preko učne vsebine
- vloge učitelja
- **disciplina** (lat. *dicso* – učiti se, subst. *Discipulus* – učenec)
Disciplina stare šole je tradicionalna in se loči od sodobnih terminologij.
Utemeljena je s Herbertovo pedagogiko.

Skozi grško klasiko so tudi vzgajali.

Na slovenskih tleh se je v 19. stoletju uporabljala disciplina v smislu ustrahovanja – to je bil sinonim za vzgojo. **Jamšek** je zapisal, da šolska disciplina predstavlja pomožna sredstva, katera so potrebna za doseg nrastvenih idej (red, točnost, snaga, vpljudnost,...)

Disciplina je učiteljem služila kot učni pripomoček. Učitelj je vzgajal s svojo oostrostjo, neusmiljenim tiranstvom, z udarci. Učencem je v glavo vbijal učno snov. Glavni učiteljev pripomoček je palica ali šiba. V šolah se je izvajala telesna kazen.

Ker je bil velik nered so učitelji v šolah uporabljali palice, vsaj tako so interpretirali celotno stvar učitelji. V 70. letih 19. stoletja so se začele pojavljati zahteve po odpravi šibe in telesnih kazni v šoli na Slovenskem. Njihove zahteve pa so šle v drugo skrajnost – vse pedagoško delo naj temelji na ljubezni.

KAZNI V OSNOVNIH ŠOLAH V LETIH 1889 – 1914

Povezano je z osnovnošolskim zakonom iz leta 1869, ki predpisuje disciplino in šolski red. disciplina se je smatrala kot učiteljevo vzgojno sredstvo . učni pripomoček je bila palica oz. šiba. Uporabljali pa so naslednje kazni:

- opomin
- graja
- kazni

Imeli so zlate bukve (notri so vpisovali pridnost učencev, to pridnost pa so tudi nagrajevali) in črne bukve (tu pa so zapisovali vse napake). Imeli so tudi oslovsko klop, ki je bila poleg učitelja. Imeli so še:

- oslovsko glavo za na hrbet
- ostajanje v šoli po pouku
- klečanje na koruzi ali polenih v kotu (na Primorskem tudi na soli)

KAZNI V GIMNAZIJAH V LETIH OD 1849 – 1914

- disciplinski predpis iz leta 1849
- drugi disciplinski predpisi iz leta 1853, 1887, 1890, 1897, 1899

List v kopijah napisan na pc

2.8. PEDAGOGIKA IN ŠOLSTVO V 20. STOLETJU

Iz filozofije se razvijejo različne smeri, pojavijo se znanstvene raziskave, analize, opisi,... Družbene spremembe po I. svetovni vojni in velik napredek: razvoj tehnike, industrije, prirodoslovne in družboslovne znanosti, spremeni se tudi star način življenja → veliko ljudi se seli v mesta, zaposlujejo se ženske, tudi otroci.

Oblike stare šole in vzgoje ne zadoščajo več (kritika Herbartove šole, primerjava stare in nove šole).

Pojavijo se reformna gibanja. Njihov namen je reševati šolska vprašanja, reformirati šolstvo in šolski sistem ter izobrazbo.

PRIMERJAVA STARE IN NOVE ŠOLE V LUČI PERSPEKTIVNE PEDAGOGIKE

STARA ŠOLA

- tradicionalna, proti novim spremembam
- pomembno je znanje, osvajanje dejstev (čimveč znanja, učenja na pamet, ni samostojnega učenja)
- pomembno je kopičenje dejstev (zanemari se razvoj osebnosti)
- otrok je intelektualno, ne pa aktivno bitje
- opira se na pouk (vid in sluh), zanemari pa se vzgojno vrednost aktivnosti
- aktivira se vloga učitelja
- razgovor učitelja je le učiteljevo spraševanje
- prepovedana je učenčeva samopomoč (med učenci), ne razvija se socialnih odnosov
- premalo upošteva socialne, individualne sposobnosti otrok
- vzgoja ni povezana z otrokovo izkušnjo, ampak je kot priprava za življenje v odrasli dobi

Dobre strani stare šole:

- moralna vzgoja (biti vzgojeni, bolj spoštujejo učitelja), čeprav z metodami, ki doživljajo kritiko
- pouk temelji na celovitosti, temeljitosti in vsi učitelji so dobro usposobljeni
- razvija dobre lastnosti, pozitivne navade (čistoča, točnost, prizadevnost)

NOVA ŠOLA

Začne se kot protest stari šoli, poskrbi za učenčevo večjo svobodo

- izhaja iz teorije, da svoboda razvija discipliniranost in pospešuje razvoj čuta odgovornosti
- vloga učitelja je manjša
- kar otrok pridobi z učenjem je neposredni rezultat njegove aktivnosti
- otrokova izkušnja je temelj za vsebino pouka
- pomen socializacije
- ustvarjalno izražanje otrok (dovolili so več iger, pisanja, pogovarjanja pri pouku, ročnih del,...)
- spoznavanje posameznika (prvič je izpostavljena tudi pomoč med učenci)
- študij otroka – vzgoja se ravna po otrokovi naravi
- otrokov vsestranski razvoj
- počasnejši razvoj – šoli se ne sme muditi
- opuščanje ocenjevanja (nekateri šole)
- učiteljeva povezanost z razredom in krajem
- sodelovanje šole s starši

PROGRESIVNA PEDAGOGIKA add3

Črpa iz trditev Rousseau-ja pa tudi iz nove vede psihologije. Začne se v Ameriki: smer ameriške pedagogike (v prvi polovici 20. stoletja)

Gibanje se je prizadevalo za:

- otrokovo samostojnost – ta je pogoj za otrokov uspešen osebni razvoj, šole naj omogočajo več ekskurzij, diskusij, učenje naj bo prijetno, odnos med učiteljem in učenci naj bo prijazen, človeški
- otrokovo iniciativnost – razviti v otroku različne interese, to je pogoj za njegovo moralno rast
- otrokovo življenjsko izkušnjo
- naloga šole je, da nudi otroku pogoje za njegov razvoj in rast

Uvedli so tudi sedem načel progresivne pedagogike (kopija add1)

PEDAGOGIKA PRAGMATIZMA (na prehodu 19. v 20. stoletja) add3

To je eno izmed gibanj, ki se je začelo na prelomu iz 19. v 20. stoletje. Začelo se je v Ameriki. Utemeljitelj je bil pedagog **John Dewey (1859 – 1952)**

Pragmatizem pravi, da objektivne resnice ni in vse izhaja iz tega, da je resnično samo tisto, kar je za človeka koristno. Mišljenje človeka je samo sredstvo s katerim se prilagajamo življenjskim izkušnjam, situacijam,... Družba naj bi pomenila neko vsoto posameznikov, pri čemer ima vsak človek svojo prakso.

Glavna pedagoška dela John Dewey-a:

- razvil je pedagoški pragmatizem – zgledoval se je po Heglu (resnica je nekaj relativnega)
- v ospredju je pomen izkustva posameznika – pomembno je tisto znanje, ki ga pridobimo z izkustvom
- ustanovi prvo laboratorijsko šolo v Chicagu (prva eksp. šola v Ameriki)

TRI ZNAČILNOSTI PEDAGOGIKE

- **vzgojni smotri:**
  - pomen otrokove izkušnje; tudi pouk izhaja iz tega
  - pride do nove vloge učiteljav ospredje so hoteli postaviti demokratične lastnosti otrok. Učitelj izhaja iz vzgojnih smotrov, ki so širši.
- **vsebina pouka**
  - določa jo učitelj glede na poznavanje konkretnih okoliščin, izkušenj otrok
  - omejujejo se glede uporabe učbenikov
- **način pouka**
  - otroci so središče vsega pouka, dogajanja; njegova dejavnost je središče vsega pouka

- delo otroka je temelj šolske vzgoje – otrok se skozi delo pri vsem pouku uči in vzgaja
- izvir skupne vzgojne aktivnosti je v instinktivnem, impulzivnem obnašanju – svobodno obnašanje otrok (to je zagovarjal tudi Dewey)

Nek način je Dewey podcenjeval:

- pomen pouka
- deljenje pouka na učne ure, predmete
- očitek, da precenjuje otrokove izkušnje in da je notri tudi nekaj anarhije.

Nastopil je proti Heglovi pedagogiki, formalizmu, ki je bil takrat v naših krajih. Izpostavil je pomen:

- otrokove ustvarjalnosti, svobode
- šola naj bi se zblížala z okoljem

Gre za veliko kritiko proti stari šoli!!

PEDAGOGIKA DELOVNE ŠOLE (gibanje za novo delovno šolo) add3

Gibanje se je začelo v ZDA (19., začetek 20. stoletja), Nemčiji, ... kasneje pa tudi pri nas.

Zagovorniki:

- Dewey (ZDA)
- Kerschensteiner, Gaudig, Seinig (Nemčija)
- Monetsorijeva (Italija): vzgojo in izobraževanje je skušala približati otrokom (majhne klopi in stolčki), otroci naj delajo stvari, ki so jim prilagojene – šola za življenje
- Glöck (Avstrija)
- Decrolya (Belgija)
- Bolonski (SZ)
- Pedagoška centrala v Mariboru – Žgeč, Ozvald, Gogala

Smoter in načelo vsega šolskega dela je ročno in umsko delo – eni so bolj izpostavljali ročno, drugi pa duhovno delo. Gibanje se je zavzemalo za:

- večjo svobodo učenca (=subjekt vzgoje); učenec je tisti, iz katerega marsikaj izhaja (izkušnje)
- večjo dejavnost pri pouku v smislu otroškega udejstvovanja – vsak napreduje, razvija osebne lastnosti
- izhaja iz učenčevih interesov (pouk se prilagaja njihovim interesom)
- zavračajo suhoparno snovno predalčkanje
- vsebine so povezane z učenčevim življenjskim okoljem, pouk je celosten (lep dan → gremo v naravo → učimo se o drevesih)
- spodbujanje umske in gibalne dejavnosti pri pouku

KULTURNA PEDAGOGIKA (konec 19. in v začetku 20.stoletja)

Idejna začetnika sta Američana **Barth** in **Panelson**.

Barth je zagovarjal in izpostavljaj kulturo. Vzgoja je org. skrb za nepretrgan razvoj kulture v družbi.

Panelson je zagovarjal, da je bistvo vzgoje prenašanje kulture iz starejše na mlajšo generacijo. Vzgoja je le sredstvo ohranjanja zgodovine človeške vrste. Oba omejujeta vzgojo na institucionalno, stvar države,... cilj vzgoje kulturne pedagogike je, da ohranjajo stare vrednote, hkrati pa ne ustvarjajo novih.

Zajema vse stvaritve človeštva, zlasti razvoj človekove duhovne filozofije, znanosti in umetnosti. Sem ne sodijo sredstva vzgoje, ki človeka dehumanizirajo, temveč bo šola protiutež dehumanizaciji.

Značilnosti:

- proces vzgoje poteka s pomočjo prevzemanja kulture v celoti
- razvijejo idejo o nevtralnih šoli, šola je neodvisna od politike,...
- bili so proti zgodnjemu zaposlovanju otrok, različnim reakcionarnim ideologijam (hitrim spremembam političnih gibanj), proti prevladi narodov nad drugimi narodi,...
- zavzemali so se za kultiviranje človeka
- zavzemajo se za presojo po kulturnih stvaritvah, razvoj človeka je vedno progresiven

KULTURNA PEDAGOGIKA NA SLOVENSKEM med 1. in 2. svetovno vojno add4

Razvili so jo pos. pedagogi. Zagovorniki so Ozvald, Žgeč, Ušeničnik,... to so tako laični pedagogi, kot tudi teologi.

Teorija izhaja iz prepričanja:

- o stalnem človekovem progresivnem razvoju
- izrazita duhoslovna usmerjenost, pomembna je bila duhovnost človeka – zadnja pedagogika, ki izpostavlja pomen človekove duhovnosti
- zanemarjala je praktične družbene interese
- izrazito so socialno usmerjeni – želijo vzgojiti pripadnike neke kulture
- lastnosti posameznika so bolj v ozadju, bolj so izpostavljali socialno plat

Borili so se proti srbski buržoaziji, njihovi kulturi, politiki,...

Franjo Žgeč je razvijal pomen kulturne vzgoje na Slovenskem. Zahteval je:

- stalno vzgajanje celotnega prebivalstva – »pomembna je vzgoja najširših plasti našega naroda«
- ideal je razvit posameznik, koristen za družbo,...
- delo: »Problem vzgoje najširših plasti našega naroda« (1923)

Ugotovil je, da je razlika med otroci na podeželju in v mestih. Kmet ostaja omejen v kulturi, delavec pa si želi kulturnega napredka, vendar ostaja na nizki ravni. Dal je velik poudarek na socialni razvoj kulture človeka in človečnosti.

Tako Žgeč kot Ozvald vidita v industrializaciji uničenje slovenskega človeka, ki postaja robot. Pri tem se uničuje duhovna miselnost. Imela sta željo, da se celotno prebivalstvo izobražuje.

Žgeč je razvil vrsto novih načel v pedagogiki:

- uresničitev vzg. ciljev
- vzgoja mora upoštevati krajevne zahteve in potrebe
- iskanje drugačnih sredstev vzgoje (taka, ki bodo usmerjala stran od teoretiziranja); pravi naj šolska učenost usmerja v konkretne zahteve in potrebe
- iz šol naj se izključi vse kar ubija otrokovo ustvarjalnost
- odprava učilnic (v klasični obliki)
- uvajanje produktivnega dela (šolski vrtovi, delavnice)

POJMOVANJE VZGOJE V PSIHOANALIZI add4

Dve razvojni obdobji:

- biološka faza (zadnja četrtina 19. stoletja, 1885 – 1915)
nosilec je S. Freud (1856 – 1939)
- sociološko obdobje

BIOLOŠKA FAZA (Sigmund Freud)

Pri zdravljenju psiho nevroz uporablja psihološko tehniko zdravljenja – hipnozo. Ta ga je pripeljala do teze, da je poreklo vseh tegob človeka že v zgodnjem otroštvu. Razvil je teorijo o nastanku nevrose – raziskal je konfliktno situacije, ki nastanejo v zgodnjem otroštvu. V sferi nevroz je odkrival sfero podzavesti (tu so slabe izkušnje,...)

Namesto hipnoze je razvil nove tehnike in metode psihoanalize (analize psihe):

- metoda prostih asociacij – oseba prosto govori o neki temi, gre za pripovedovanje
- analiza spodrseljajev in napak – pokazala se je v govoru in pisanju (jecljanje, spuščanje črk pri pisanju,...)
- analiza sanj

Razvil je teorijo osebnosti. Osebnost kot celoto deli na tri dele/ravni:

- ID: nezavedna; ne da se ga vzgajati ali vplivati nanj
- EGO: podzavedna; jaz
- SUPEREGO: zavedna, nadjaz

EGO in SUPEREGO sta aktivna, nanju lahko delujemo

Pravi, da z razumom ne moremo vplivati na otroka.

Nezavednemu ne moreš ukazovati. Vzgojni učinek pa poteka na ravni nezavednega, pri čemer je bistven ugled učitelja. Gibalo pristne vzgoje – gre za tisto, kar je doživeto. Učitelj pri Freudu začne poučevati z pristnim izgledom, s svojim zgledom.

SOCIOLOŠKO OBDOBJE

V tem obdobju je bila pomembna A. Freud, ki je nadaljevala teorijo o ID-u, EGU in SUPEREGU. Vzgojo je razumela kot formiranje EGA in SUPEREGA.

Pri pouku je izpostavila izkušnjsko razumevanje, učenje otrok ter razvijanje obrambnih mehanizmov kot skrajno sredstvo.

Poleg EGA je definirala še SUPEREGO, katerega lahko oblikujemo.

Obstaja šest možnosti obrambnih mehanizmov:

- regresija (npr. močenje postelje, ko je že dovolj star – nekaj je narobe)
- racionalizacija (zmanjšanje cilja zaradi ovire)
- represija (človek se cilju odpove)
- projekcija (problem ovire projiciramo v nekaj drugega)
- sublimacija (stalna preusmeritev ovire – ne vrnemo se več na problem kako rešiti nek problem, temveč ga rešimo trajno)
- substitucija (enkratna zamenjava cilja, v trenutku se odločimo za nov cilj)

2.9. VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

Imeli smo pestro in različno šolstvo. Imeli smo tudi okupatorjevo partizansko šolstvo. Vzgojno izobraževalni cilji so bili odvisni od tega, kdo je šolo vodil. Veliko ljudi zaradi vojne šole sploh ni končalo.

2.10. VPLIV DRUŽBENIH SPREMEMB NA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE PO LETU 1945

Šolstvo vzame v roke država. Začeli so z različnimi aktivnostmi in organizacijami. Šlo je za etatistično (pod vodstvom države) in socialistično (marksistično) vzgojo in izobraževanje. Komunisti kot glavna politična stranka, so imeli glavno besedo pri vzgoji in izobraževanju. Strogo se je ločila država od cerkve – učitelji niso smeli hoditi v cerkev, ravno tako njihovi otroci.

V tem času je vse narodna lastnina.

Ko se FLRJ preimenuje v SFRJ pride do novega smotra vzgoje in izobraževanja. Ta izhaja iz ustavnih načel.

Deetatizacija = država se umika iz šolstva. Skrb za šolstvo se prenese na ljudi in samoupravne organe državljanov.

Leta 1981 se začne usmerjeno izobraževanje. V tem času so ukinili gimnazije, vpeljali pa so srednje usmerjeno izobraževanje. Ukinje se matura. Možen je bil prehod med srednjimi šolami. Iz teh srednjih šol pa je bil možen kasnejši prehod na fakulteto.

2.11. VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE PO LETU 1991

Dobili smo popolnoma slovensko šolstvo. Na vseh nivojih šolanja pride do reform. Zgledujejo se po merilih evropske unije.

PREDŠOLSKA VZGOJA

Poleg javnih se začnejo uvajati tudi zasebni vrtci (katoliški vrtci, družinska varstva,...)

OSNOVNA ŠOLA

Prevzamemo osnovno šolstvo severnih držav – devetletno OŠ

Otroci prihajajo v šolo stari 6 let.

Poleg javnega šolstva se začne tudi privatno šolstvo.

Na koncu je še nekaj kopij, ki so napisane na PC...